

Den svenska kreditmarknaden

Svenska Bankföreningen
1999

FÖRORD

Svenska Bankföreningen presenterar härmed den tjugonde bearbetade upplagan av *Den Svenska Kreditmarknaden*. Tyngdpunkten i framställningen har lagts vid att förklara kreditmarknadens funktion i samhället, dess struktur och samhällets kontroll av den. Tabeller och diagram är avsedda att ange storleksordningar och tendenser; fullständigare och - i vissa fall - mer aktuella uppgifter kan erhållas med hjälp av källhänvisningarna.

Den Svenska Kreditmarknaden vänder sig till alla som vill få en överblick av förhållandena på kreditmarknaden. Syftet med skriften är att öka förståelsen för de dagliga ekonomiska och finansiella händelser som speglas i massmedia. Texten kräver få förkunskaper och vill stimulera till vidare studium av utvecklingen på kreditmarknaden.

Den Svenska Kreditmarknaden har utarbetats på Bankföreningens utredningsavdelning, som gärna lämnar ytterligare information. Skriften finns också översatt till engelska, *The Swedish Credit Market*.

Vissa av tabellerna i *Den Svenska Kreditmarknaden* uppdateras årligen i ett separat statistikblad, *Kreditmarknadsstatistik*, som också kan beställas från Bankföreningen.

Stockholm i maj 1999
Svenska Bankföreningen

© 1999 Svenska Bankföreningen
Tryck: AWJ Kunskapsföretaget AB
Bearbetade 20:e upplagan, 1999
ISBN 917064-090 4

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

	Sid
1 Kreditmarknaden	5
1.1 Vad är kreditmarknaden?	5
1.2 Långgivare	6
1.3 Låntagare.....	7
1.4 Kreditprövning och kreditvärdering	9
1.5 Kapitalmarknaden.....	9
1.6 Penningmarknaden	11
2 Riskkapitalmarknaden	12
2.1 Riskkapitalbolag m.m.	12
2.2 Aktiemarknaden.....	12
2.3 Derivatmarknaden.....	13
3 Lagar och förordningar	14
3.1 Viktiga lagar som styr den svenska kreditmarknaden.....	14
3.1.1 Lagar angående myndigheter och institut.....	14
3.1.2 Lagar angående kreditpolitik och valutapolitik	16
3.1.3 Lagar angående värdepappersmarknaden.....	16
3.1.4 Övriga lagar.....	17
4 Styrning och kontroll	19
4.1 Sveriges riksbank.....	19
4.2 Finansinspektionen	20
4.3 Andra myndigheter och verk av betydelse för	21
kreditmarknaden	
5 Banker	22
5.1 Bankgrupperna.....	22
5.1.1 Bankaktiebolag	22
5.1.2 Sparbanker	25
5.1.3 Utländska banker	26
5.2 Bankernas verksamhet.....	26
5.2.1 Inlåning	26
5.2.2 Övriga spartjänster och sparprodukter	27
5.2.3 Utlåning.....	28
5.2.4 Betalningsförmedling	28
5.2.5 Värdepappersinnehav	29
5.2.6 Rådgivning	30
5.2.7 Bankernas övriga produkter och tjänster	30
5.3 Banksamarbete.....	31
5.4 Bankernas ekonomi	32
6 Bostadsinstitut	33

7	Finansbolag	36
8	Övriga kreditinstitut	38
8.1	Näringslivsinstitut.....	39
8.2	Försäkringsbolag.....	41
8.3	Allmänna Pensionsfonden.....	42
	Andra informationskällor om den svenska kreditmarknaden.....	43
	Statistik	44
	Svenska Bankföreningens medlemsföretag	45
	Svenska Bankföreningen	48

1 Kreditmarknaden

1.1 Vad är kreditmarknaden?

Ordet "kredit" härstammar från det latinska ordet "credere" (= att tro). Det betyder alltså att om man lämnar kredit - eller lån, som vi också säger i dagligt tal - till någon, har man förtroende för att den personen kan betala tillbaka lånesumman. Den vanligaste formen för krediter är att kontanta medel ges i utbyte mot någon form av lånehandling/skuldbevis. Dessa anger att långgivaren har en fordran på låntagaren. Skuldbevisen består t.ex. av reverser eller av obligationer vid mer långfristiga fordringar. Långgivaren erhåller oftast någon typ av ersättning av kredittagaren - normalt som ränta.

Förmedlingen av krediter (lån) sker på *kreditmarknaden*, där långgivare och låntagare träffar avtal om krediter. Den del av kreditmarknaden som omfattar långfristig finansiering brukar kallas kapitalmarknaden (se 1.5). Den del som omfattar marknaden för kortfristiga krediter, normalt upp till ett år, brukar kallas för penningmarknaden (se 1.6). Gränsen mellan kapital- och penningmarknaderna är flytande, dels därför att flera av de kreditinstitut som uppträder på kreditmarknaden är verksamma på båda dessa "delmarknader", dels därför att många krediter, som formellt är kortfristiga, förlängs vid förfallodagen, varigenom de får långa verkliga löptider.

På kreditmarknaden bestäms priset på krediter - räntan - av bl.a. hur stor efterfrågan resp. tillgången är på krediter. Krediter efterfrågas eller bjuds ut då hushåll, företag, stat och kommuner vill använda sina inkomster vid en annan tidpunkt än de intjänas. Ett företag kan t.ex. vilja ha krediter för att investera, medan hushållen via banken kan ge krediter under tiden de sparar till olika ändamål. Kreditmarknaden spelar en stor roll när det gäller att samla upp sparandet i samhället och sedan omvandla de sparade medlen till lämpliga kreditformer för de olika låntagarnas behov.

Den del av kreditmarknaden, som kreditinstituten svarar för, brukar kallas den organiserade kreditmarknaden. Verksamheten styrs av en omfattande lagstiftning (se kapitel 3). Den kreditgivning som faller utanför denna marknad, främst krediter mellan företag och mellan hushåll, utgör följaktligen den oorganiserade kreditmarknaden.

Med den organiserade kreditmarknaden menas således den kreditgivning som sker genom banker, finansbolag, bostadsinstitut, näringslivsinstitut, försäkrings-

bolag och AP-fonden. Dessa kreditinstitut motsvaras ungefär av finanssektorn och socialförsäkringssektorn i tabellen nedan.

Tabell 1 Den totala kreditmarknaden¹ 1997-12-31 (miljarder kronor)

Långgivare	Staten	Kommuner	Socialförsäkr. ²	Finanssektorn	Företag	Hushåll	Utland	Summa
Låntagare								
Staten	2	1	245	470	23	100	590	1 431
Kommuner	0	2	4	82	9	5	21	123
Socialförsäkr. ²	0	0	0	1	0	0	0	1
Finanssektorn	19	31	261	1 020	561	1 235	662	3 789
Företag	8	77	48	1 080	871	23	427	2 534
Hushåll	106	2	0	785	9	..	..	902
Utlandet	44	0	13	608	293	19	..	977
Summa	180	113	570	4 047	1 767	1 382	1 700	9 759

¹ Omfattar såväl direktlån som upplåning genom utgivning av värdepapper.

² Utgörs till största delen av AP-fonden.

Anm. .. betyder att uppgiften saknas.

Källa: SCB, Finansräkenskaper.

1.2 Långgivare

De viktigaste långgivarna är:

Banker (se kapitel 5), vilka skaffar resurser genom inlåning från hushåll och företag samt upplåning från andra finansinstitut m.fl. Inlåningsmedlen består främst av privatpersoners sparande, likvida medel från företag och kommuner samt kapital från stiftelser och organisationer m.m. De inlånade medlen används främst till utlåning men också till placering i värdepapper.

Bostadsinstitut och näringslivsinstitut (se kapitel 6 och 8), som lånar ut till bostäder och näringsliv - oftast långfristigt. De finansierar sin verksamhet med upplåning, dvs. genom att ge ut obligationslån och andra värdepapper samt ta upp reverslån. De får inte ta emot inlåning.

Finansbolag (se kapitel 7), som finansierar sin verksamhet bl.a. genom upplåning på penningmarknaden samt från andra kreditinstitut. De anskaffade medlen används till att erbjuda företag och hushåll speciella finansieringstjänster.

AP-fonden (Allmänna Pensionsfonden, se 8.3), som förvaltar medlen för den allmänna pensionen främst genom att köpa obligationer från stat, kommun, kreditmarknadsbolag och företag samt genom att placera i aktier och fastigheter.

Försäkringsbolagen (se 8.2), vilka erhåller medel genom premier för främst liv- och pensionsförsäkringar som bl.a. används till köp av obligationer, aktier och fastigheter samt till direktutlåning.

Statliga utlåningsfonder m.m., vilka ger krediter, exempelvis studielån, med medel från statsbudgeten.

Den totala utestående volymen direkta lån till allmänheten på den organiserade kreditmarknaden var 2 360 miljarder kronor i slutet av 1998. Samtidigt uppgick kreditinstitutens lån genom innehav av värdepapper till ca 1 590 miljarder kronor. En addering av de två beloppen skulle emellertid ge en alltför hög siffra för kreditgivningens totala omfattning, eftersom till värdepapperen bl.a. räknas obligationer utgivna av kreditmarknadsbolagen, som i sin tur använder de erhållna medlen till direktutlåning.

1.3 Låntagare

Bland de största låntagarna på kreditmarknaden är *bostadssektorn*, dvs. företag, privatpersoner m.fl. som bygger eller äger bostadshus och bostadsrättslägenheter. Detta sammanhänger med bostadssektorns stora behov av mycket långfristiga krediter. Finansieringen under fastigheternas byggnadstid sköts främst av bankerna genom s.k. byggnadskreditiv (se figur 1, sid 35). Efter färdigställandet lyfts kreditiven av och ersätts främst med lån från särskilda bostadsinstitut (se tabell 12).

En annan stor låntagare är *näringslivet*. Företagen lånar för långsiktiga investeringar från kreditmarknadsbolag och genom egna obligationsemissioner. Kortfristig rörelsefinansiering erhåller de främst från banker men också från finansbolag och via emissioner av penningmarknadsinstrument (se 1.6).

Staten har under 1990-talet varit en av de största låntagarna p.g.a. att statsbudgeten tidigare haft mycket stora underskott, dvs. statens utgifter har varit större än dess skatteinkomster.

Tabell 2 Svenska statsskuldens placering 1998-12-31

Fördelning på upplånings- instrument, procent		Fördelning på långgivare, procent	
Svenska kronor	75,0	Svenska kronor	75,0
- statsobligationer	53,8	- Riksbanken	2,1
- statsskuldväxlar	15,6	- Banker m.fl. ¹	15,1
- premieobligationer	4,0	- AP-fonden	15,9
- dagslån	0,8	- Försäkringsbolag	20,1
- riksgäldskonto	0,4	- Hushåll	4,8
- riksgäldsspar	0,4	- Övriga ²	17,0
Utländsk valuta	25,0	Utländsk valuta	25,0
Summa	100,0	Summa	100,0
Statsskulden, miljarder kronor			
- svenska kronor	1 086		
- utländsk valuta	363		
Summa	1 449		

¹ Banker och andra finansinstitut.

² Främst utländska placerare.

Källa: SCB

Det är *Riksgäldskontoret* som har hand om statens upplåning och förvaltningen av statsskulden. Förvaltningen innebär bl.a. att ersätta gamla lån som förfaller. Upplåningen sker huvudsakligen via statsobligationer och statsskuldväxlar. Lån erhålls även från hushållen genom premieobligationer, riksgäldsspar och riksgäldskonto. I slutet av 1998 hade hushållen 59 miljarder kronor placerade i premieobligationer och sammanlagt nära 11 miljarder kronor på riksgäldskonto och riksgäldsspar. Den totala statsskulden uppgick den 31 december 1998 till 1 449 miljarder kronor, varav cirka en fjärdedel utgjorde lån i utländsk valuta.

1.4 Kreditprövning och kreditvärdering

Banker och andra kreditinstitut utför vanligtvis en s.k. *kreditprövning* av ett företag eller en person som söker ett lån. Syftet är att fastställa den lånesökandes möjligheter att betala ränta och amorteringar på lånet, så att man begränsar kreditinstitutens framtida kreditförluster. Detta är mycket viktigt, eftersom det huvudsakligen är spararnas pengar som kreditinstituten lånar ut. Vid kreditprövningen undersöker kreditinstitutet lånesökandens ekonomiska ställning samt eventuella tidigare betalningsanmärkningar. Vidare bedömer man de säkerheter, som lånesökande lämnar. Sådana säkerheter kan bestå av panträtt i fast egendom (inteckningssäkerhet) eller i aktier, obligationer och vissa andra värdepapper. En annan typ av säkerhet är borgen, som innebär att en person (borgensman) förbinder sig att till långivaren (borgenären) återbetala lånet om låntagaren (gäldenären) ej klarar av det.

Det finns s.k. ratinginstitut, fristående från både låntagare och långgivare, som bedömer *kreditvärdigheten* hos större låntagare på värdepappersmarknaden. Genom att dessa ratinginstitut offentliggör en "betygsättning" av låntagarna skapas en form av kvalitetskontroll. Denna rating har till syfte att värdera risken för att en låntagare kan komma att inställa betalningarna och för att långivarna därvid gör förluster. Ju bättre rating en låntagare har, desto lägre blir låneräntan, eftersom denna även skall täcka kreditrisken för långivaren. I Sverige finns ett ratinginstitut representerat, nämligen Standard & Poor's. Många svenska låntagare värderas även av andra internationellt verksamma ratinginstitut, exempelvis Moody's.

1.5 Kapitalmarknaden

Kapitalmarknaden kallas den marknad där obligationer, förlagsbevis och andra typer av långfristiga skuldbrev bjuds ut. När en stor låntagare, t.ex. ett industriföretag eller en kommun, vill ha långfristiga krediter, bjuder den ut - emitterar - obligationer och förlagsbevis m.m. som intresserade långgivare (placerare) köper. Vad gäller riskkapitalmarknaden hänvisas till kapitel 2.

Den viktigaste delen av kapitalmarknaden är *obligationsmarknaden*. Där köps och säljs obligationer, som är en speciell form av långfristiga skuldebrev (lån). Obligationer löper normalt med bunden ränta, men obligationer med rörlig ränta samt obligationer utan nominell ränta, s.k. nollkupongare, förekommer också. Många obligationer emitteras med bestämmelser om s.k. räntjustering under lånets löptid, dvs. räntan anpassas vid vissa tidpunkter till då gällande marknadsräntor. Skillnader i räntans höjd mellan olika obligationer beror bl.a. på obligationens löptid och säkerheten för obligationslånet. Statens premieobligationer ger i stället för ränta chans till penningvinster vid återkommande lottdragningar.

Tabell 3 Obligationsmarknaden¹ (miljarder kronor)

Låntagare	Staten	Bostads- institut	Banker	Kom- muner	Närings- livet	Övriga	Totalt
1996	746	660	28	7	65	46	1 552
1997	802	588	40	8	68	46	1 552
1998	808	657	46	8	85	40	1 644

¹ Utestående nominella belopp på den svenska marknaden vid utgången av resp. år.

Källa: Riksbanken, Finansmarknadsstatistik.

Den största låntagaren på den svenska obligationsmarknaden är staten (se tabell 3). I slutet av 1998 svarade staten för 49 procent av de utelöpande obligationslånen. Bostadsinstitutens andel var 40 procent.

På obligationsmarknaden utgörs de största placeringarna av AP-fonden och försäkringsbolagen (se tabell 17).

Bankerna finns också representerade på kapitalmarknaden genom att :

- de hjälper företag och institut vid emissioner av obligationer. Bankerna upprättar emissionsprospekt och medverkar till att det finns en fungerande andrahandsmarknad för obligationerna, så att den som köpt obligationer vid behov kan sälja dem före förfallotidpunkten,
- de äger bostadsinstitut som är stora låntagare på obligationsmarknaden. Bostadsinstitutens finansiering sker till största delen genom att de emitterar obligationslån,
- de placerar en del av sina medel i räntebärande värdepapper, främst obligationer.

OM Stockholmsbörsen (f.d. Stockholms Fondbörs) har en särskild obligationsbörs, SOX, där vissa vanliga obligationslån noteras och handlas.

1.6 Penningmarknaden

På penningmarknaden sker handel med kortfristiga värdepapper.

Grunden till penningmarknaden i Sverige lades 1980, då bankerna fick möjlighet att sälja bankcertifikat. Riksgäldskontoret började 1982 emittera statsskuldväxlar. Därefter har också företag och kommuner börjat låna på penningmarknaden genom att ge ut företagscertifikat resp. kommuncertifikat.

Tabell 4 Penningmarknaden¹ (miljarder kronor)

Låntagare	Staten	Bostads- institut	Banker	Kom- muner	Närings- livet	Övriga	Totalt
1996	189	137	14	7	16	14	377
1997	147	129	20	6	30	15	347
1998	231	55	20	5	43	16	369

¹ Utestående nominella belopp på den svenska marknaden vid utgången av resp. år.

Källa: Riksbanken, Finansmarknadsstatistik.

Även på penningmarknaden är staten den största låntagaren med mer än 60 procent av det totala utestående beloppet i slutet av 1998. Andra stora låntagare är bostadsinstitut och näringslivet.

År 1989 bildades *PMI Penningmarknadsinformation AB*. PMI, som ägs av banker och andra värdepappersinstitut, är marknadsplats för penningmarknadshandeln och lämnar information om och till den svenska penningmarknaden.

Värdepapperscentralen, VPC, administrerar handeln med obligationer och penningmarknadsinstrument utgivna av bl.a. Riksgäldskontoret, bostadsinstitut och banker.

2 Riskkapitalmarknaden

Kreditinstitutens primära roll är att tillhandahålla lånekapital, dvs. kapital som skall betalas tillbaka och normalt lånas ut endast mot betryggande säkerheter. Företagen behöver också ett eget riskbärande kapital. Normalt erhålls detta genom att emittera aktier i bolaget (se 2.2). Riskkapital kan erhållas på riskkapitalmarknaden, bl.a. via riskkapitalbolag. Även bankerna kan i begränsad utsträckning tillhandahålla riskkapital.

2.1 Riskkapitalbolag m.m.

Riskkapital kan erhållas av små och medelstora företag bl.a. hos privata riskkapitalbolag (venture capital-bolag), som bedriver sin verksamhet på rent kommersiella grunder. Bolagen satsar pengar, normalt ägarkapital, direkt i tillväxtföretag och deltar vanligen aktivt i verksamheten. Kapitaltillskottet sker ofta genom nyemissioner men också i form av konvertibler eller förlagslån.

Riskkapital kan även erhållas från statliga institutioner. ALMI Företagspartner medverkar med riskfyllda krediter till mindre företag och kan lämna s.k. nyföretagarlån med gynnsamma ränte- och amorteringsvillkor. Industrifonden lämnar bl.a. stöd till produktutveckling genom s.k. villkorslån. Den statliga myndigheten NUTEK har möjlighet att finansiera produktutveckling i mycket tidiga skeden. NUTEK arbetar bl.a. med villkorslån och kapital mot ersättning i form av royalty. Härutöver kan staten bidra med regionalpolitiskt stöd, inkl. glesbygdsstöd, vid etablering, utveckling och expansion inom det s.k. regionalpolitiska stödområdet. Stödet sker i form av bidrag och fördelaktiga lån.

2.2 Aktiemarknaden

En *aktie* representerar en andel i ett aktiebolag. När man köper en aktie blir man alltså ägare till en del i företaget. På en aktie får man ingen ränta men däremot vanligtvis en årlig utdelning. Bolagsstämman beslutar om utdelningens storlek. Innehav av aktier ger rätt att rösta på bolagets stämma. Preferensaktier har företräde till vissa rättigheter, som t.ex. rätten till utdelning, framför de vanliga s.k. stamaktierna.

På *aktiemarknaden* erhåller företagen tillskott av riskvilligt ägarkapital. Aktiemarknaden kan delas upp i en *primärmarknad* och en *sekundärmarknad*. På primärmarknaden erhålls riskkapitalet genom utgivning av aktier vid aktiebolagets start samt vid expansion genom nyemissioner av aktier. På sekundärmarknaden säljs och köps redan utgivna aktier.

Handeln med börsnoterade svenska och utländska aktier sker i Sverige i huvudsak på OM Stockholmsbörsen (f.d. Stockholms Fondbörs). Vissa svenska aktier noteras också på utländska börser. På börsernas handlas med aktier i bolag, som anslutit sig till börserna och är noterade där. Notering kan ske på någon av börsernas tre aktielistor, nämligen A-listan, OTC-listan och O-listan. Kraven på aktiekapitalets storlek och aktiernas ägarspridning varierar mellan de olika listorna.

Man handlar på börserna genom börsombud - värdepappersinstitut. Bland dessa finns de flesta svenska bankerna samt särskilda värdepappersbolag, s.k. fondkommissionärer. Börserna har ett automatiskt handelssystem, det s.k. SAX-systemet (Stockholm Automated Exchange System). Alla börsnoterade aktier handlas i SAX. Handeln sker via terminaler på värdepappersinstitutens kontor genom ett separat informationssystem, SIX (Stockholm Information Exchange). Systemet förmedlar information i realtid om kurser och volymer från Stockholmsbörsen till mottagare i hela Europa.

2.3 Derivatmarknaden

Derivatmarknaden kan ses som en stödfunktion till aktiemarknaden och penningmarknaden. På derivatmarknaden handlas främst med optioner, terminer och swappar (*derivatinstrument*). Derivatinstrumenten härleds alltid till något underliggande instrument som t.ex. aktier, obligationer och valutor. De standardiserade derivatinstrumenten kan överlätas på en andrahandsmarknad.

Optioner ger innehavaren *rättighet*, men inte skyldighet, att vid en framtida tidpunkt köpa (= köpoption) eller sälja (= säljoption) ett visst värdepapper (t.ex. aktier) eller en viss valuta till en i förväg överenskommen kurs. *Terminer* innebär att man binder sig för ett köp eller en försäljning av t.ex. ett värdepapper eller en valuta vid avtalad tidpunkt till ett i förväg uppgjort pris. Terminsaffären innebär en *skyldighet* för både säljare och köpare att genomföra affären. Motsatsen till en terminsaffär är en avistaaffär som innebär att avtalet fullbordas omedelbart. *Swappar* är bytesaffärer och kan bl.a. vara valutaswappar och ränteswappar. En valutaswap är ett avtal mellan två parter och kan exempelvis innebära att den ena parten byter US-dollar mot kronor för att vid en bestämd tidpunkt i framtiden byta kronor mot US-dollar.

3 Lagar och förordningar

Verksamheten på kreditmarknaden är noga reglerad genom lagar och förordningar. Ofta görs ändringar i befintliga lagar. Då ändringarna är omfattande utfärdas i stället en ny lag som ersätter den tidigare lagen.

Förslag till lagändringar presenteras ofta i ett utredningsbetänkande eller en departementspromemoria. Betänkandet eller promemorian skickar vederbörande departement ut på s.k. remiss till myndigheter och organisationer, som får lämna sina synpunkter i ett remissyttrande. Efter att ha övervägt inkomna synpunkter utformar regeringen sitt förslag i form av en proposition till riksdagen som sedan antar ny eller ändrad lag.

Efter riksdagens godkännande kan regeringen utfärda en förordning som komplettering till en lag. Med stöd av lagstiftningen utfärdas i många fall tillämpningsföreskrifter av berörda myndigheter.

Till grund för ny eller ändrad lagstiftning ligger numera ofta direktiv antagna av EU. Ett väsentligt syfte med EUs arbete på bank- och kreditområdet har varit att få till stånd en enhetlig kreditmarknad, där banker och andra kreditinstitut har rätt att etablera dotterbolag och filialer samt att tillhandahålla tjänster inom hela EU-området. Detta syfte har nu i stort sett uppnåtts.

För vidare information om beslutade och föreslagna åtgärder inom EU angående kreditmarknaden, se Svenska Bankföreningens skrifter ”Bankerna och EU”, ”Bankerna och EMU” samt ”Förberedelserna för EMU”.

3.1 Viktiga lagar som styr den svenska kreditmarknaden

3.1.1 Lagar angående myndigheter och institut

§§ Lag om Sveriges riksbank (1988)

Lagen anger att Riksbanken har ansvar för penningpolitiken samt att den skall främja ett säkert och effektivt betalningsväsende. Målet för Riksbankens verksamhet är att upprätthålla ett fast penningvärde. Vidare innehåller lagen bl.a. bestämmelser om Riksbankens organisation. I lagen finns också

bestämmelser om sedlar och mynt samt om valutapolitik och växelkurssystem.

§§ Bankrörelselagen (1987)

Lagen innehåller bestämmelser om den rörelse som en bank får driva och vissa andra bestämmelser om bankverksamheten. Bl.a. finns här bestämmelser om kreditgivning, skadestånd och tillsyn. För bankaktiebolag gäller i övrigt aktiebolagslagen. För sparbanker och medlemsbanker finns det särskilda associationsrättsliga lagar.

§§ Lag om finansieringsverksamhet (1997)

Lagen innehåller bestämmelser om tillstånd och verksamhet för s.k. kreditmarknadsföretag. Härmed avses företag som fått Finansinspektionens tillstånd att driva finansieringsverksamhet, bl.a. bostadsinstitut/hypoteksbolag och s.k. finansbolag.

§§ Lag om kapitaltäckning och stora exponeringar för kreditinstitut och värdepappersbolag (1994)

Lagen innehåller bestämmelser om beräkning av kapitalbas och om kapitalkrav för dels kreditrisker, dels marknadsrisker. Vidare innehåller lagen regler som ställer upp maximigränser för kreditinstituts och värdepappersbolags exponeringar mot sina kunder samt bestämmelser om tillsyn över finansiella företagsgrupper.

§§ Instruktion för Riksgäldskontoret (1982)

Instruktionen innehåller bl.a. bestämmelser om Riksgäldskontorets uppgifter och organisation.

§§ Försäkringsrörelselag (1982)

Lagen innehåller bestämmelser om den rörelse som försäkringsbolag får driva och om hur dessa bolag bildas. Vidare innehåller lagen bl.a. bestämmelser om försäkringsbolagets placeringar, ledning, bolagsstämma, vinstutdelning och likvidation.

§§ Lag om utländska försäkringsgivares verksamhet i Sverige (1998)

Lagen reglerar den verksamhet som får bedrivas i Sverige av försäkringsgivare som hör hemma i ett land inom EES eller i ett tredje land.

§§ Lag med reglemente för Allmänna Pensionsfonden (1983)

Lagen innehåller bestämmelser om hur den allmänna pensionsfondens medel skall förvaltas av de sju fondstyrelserna. Vidare regleras i lagen bl.a. resp. fondstyrelses tilldelning av medel, dess organisation och hur avkastningen skall fördelas.

3.1.2 Lagar angående kreditpolitik och valutapolitik

§§ Lag om valutareglering och kreditreglering (1992)

Lagen är en beredskapslag och anger under vilka förutsättningar regeringen får besluta om valutareglering och om kreditreglering.

3.1.3 Lagar angående värdepappersmarknaden

§§ Lag om handel med finansiella instrument (1991)

Lagen innehåller bestämmelser om handeln med finansiella instrument inkl. optioner och terminer (se 2.3). Vidare finns bestämmelser om prospekt, offentliggörande av aktieinnehav samt om avräkning och ställande av säkerheter.

§§ Lag om värdepappersrörelse (1991)

Lagen innehåller bestämmelser för företag som bedriver värdepappersrörelse, dvs. bl.a. handel med finansiella instrument. I lagen anges vad som krävs för tillstånd samt sundhetskrav för verksamheten, rörelse regler, bestämmelser vid förvärv av finansiella instrument, tillsynsregler etc.

§§ Lag om börs- och clearingverksamhet (1992)

Lagen reglerar handel med finansiella instrument på börs och auktoriserad marknadsplats. Förutsättningarna för auktorisation av börs, marknadsplats och clearingverksamhet anges. Vidare innehåller lagen bestämmelser om börsmedlemmar, verksamheten, inregistrering av fondpapper samt om tillsyn och ägarprövning.

§§ **Insiderlag (1990)**

Lagen innehåller bestämmelser om vissa förbud mot att handla med fondpapper på värdepappersmarknaden och om skyldighet att anmäla innehav av aktier.

§§ **Lag om värdepappersfonder (1990)**

Lagen innehåller bestämmelser om värdepappersfonders verksamhet och om fondbolag. Vidare innehåller lagen bestämmelser om bl.a. information samt om fondandelar och inlösen av sådana andelar.

§§ **Lag om kontoföring av finansiella instrument (1998)**

Lagen innehåller bestämmelser om kontoföring i avstämningsregister av bl.a. äganderätt till aktier som inte finns i skriftlig form. Sådana register får föras av centrala värdepappersförvarare, t.ex. VPC.

3.1.4 Övriga lagar

§§ **Lag om insättningsgaranti (1995)**

Lagen syftar till att stärka konsumentskyddet vad avser allmänhetens insättningar i bank och vissa värdepappersföretag genom en garanti för insättningar upp till 250 000 kronor per kund i varje institut. Lagen innehåller bl.a. bestämmelser om vilka insättningar som omfattas av garantin, när ersättningsrätt inträder samt vilka avgifter som skall erläggas av institut som omfattas av garantin. Administrationen sköts av Insättningsgarantinämnden.

§§ **Lag om investerarskydd (1999)**

Lagen syftar till att ge ett skydd till kunder som anlitar banker och värdepappersbolag för utförande av värdepapperstjänster såsom att köpa och sälja värdepapper, hålla depå m.m. Om ett institut går i konkurs återfår en kund normalt alla de värdepapper som institutet haft hand om för kundens räkning, beroende på att kunden har separationsrätt till sin egendom. Om institutet vid konkurs emellertid inte skulle vara kapabelt att återlämna värdepapper till kunden är denne berättigad till ersättning från investerarskyddet. Ersättningen är maximalt 250 000 kronor per kund i varje institut. Investerarskyddet administreras av Insättningsgarantinämnden.

§§ Lag om åtgärder mot penningtvätt (1993)

Lagen har till syfte att förhindra att det finansiella systemet utnyttjas för s.k. penningtvätt. Lagen, som gäller för bl.a. kreditinstitut, värdepappersbolag och livförsäkringsföretag, innehåller bestämmelser om bl.a. identitetskontroll, granskning av misstänkta transaktioner och rapportering till polisen.

§§ Konsumentkreditlag (1992)

Lagen innebär en anpassning till EUs regler om konsumentkrediter. Den innehåller bestämmelser om iakttagande av god kreditgivningssed, marknadsföring och information i kreditsammanhang, om förutsättningarna för ändring av ränta och avgift, kontantinsats vid kreditköp samt återtaganderätt. Vidare innehåller lagen regler om konsumentens befogenheter vid överlåtelse av fordringar, förtidsbetalning, köparens rättigheter mot annan kreditgivare än säljare, förbud mot vissa fordringsbevis och handräckning vid återtagande av vara.

§§ Räntelag (1975)

Lagen innehåller bestämmelser om dröjsmålsränta då betalningstiden inte hålls, från vilken tidpunkt ränta skall beräknas samt räntans storlek. Lagen är tillämplig på penningfordran inom förmögenhetsrättens område.

§§ Lag om skuldebrev (1936)

Lagen innehåller bestämmelser om utfärdande, betalning, överlåtelse, pantsättning etc. för olika typer av skuldebrev.

§§ Checklag (1932)

Lagen innehåller bestämmelser om utställande av check och checkens form. Vidare finns bl.a. bestämmelser om överlåtelse och bekräftande av check, betalning av check, förfarande vid återgångskrav samt ändringar i check.

§§ Växellag (1932)

Lagen innehåller bestämmelser om utställande av växel och växels form. Vidare finns bl.a. bestämmelser om överlåtelse och godkännande av växel, betalning av växel, förfarande vid återgångskrav samt ändringar i växel.

4 Styrning och kontroll

Med stöd av lagar och förordningar (se kapitel 3) utfärdar statliga myndigheter tillämpningsföreskrifter för styrning och kontroll av banker och andra kreditinstitut. I detta kapitel beskrivs de myndigheter som är viktigast för kreditmarknaden.

4.1 Sveriges riksbank

Sveriges riksbank har till uppgift att svara för penning- och valutapolitik (inkl. att förvalta guld- och valutareserven) samt handha sedel- och myntutgivningen. Riksbanken sköter den s.k. clearingn mellan bankerna och tar emot inlåning från bankerna samt lämnar lån till dessa. Riksbanken fungerar även som s.k. "lender of last resort", vilket innebär att den i yttersta nödfall kan ge finansiellt stöd till banker som fått likviditetsproblem.

En av Riksbankens viktigaste uppgifter är att bedriva *penningpolitik*. Riksbankens mål för penningpolitiken är prisstabilitet, för närvarande definierat som en årlig inflationstakt på 2 ± 1 procent. Riksbanken använder huvudsakligen *marknadsoperationer* för att styra räntenivån. Med marknadsoperationer avses att Riksbanken köper och säljer statspapper genom s.k. repor (repa = repurchase agreement) vilket innebär att Riksbanken gör återköpsavtal med bl.a. bankerna. Härigenom påverkas likviditeten i ekonomin, bankernas behov att låna i Riksbanken och därigenom ränteläget.

För bankernas upplåning i Riksbanken gäller en s.k. *räntekorridor*, där "taket" i korridoren utgör den ränta som bankerna betalar för dagslån i Riksbanken. "Golvet" är den ränta som bankerna erhåller för depositioner över natten. Inom denna korridor kan Riksbankens styrränta, den s.k. *reporäntan*, röra sig. Riksbanken kan via höjd reporänta motverka inflationstendenser och inflationsförväntningar.

I Sverige var förr Riksbankens diskonto det traditionella penningpolitiska styrmedlet. Sedan 1992 fastställs dock diskontot helt på basis av ränteutvecklingen under senaste kvartalet och har således helt frikopplats från penningpolitiken.

Genom att höja det inhemska ränteläget kan Riksbanken bl.a. åstadkomma ett inflöde av kapital för att kortsiktigt finansiera ett underskott i bytesbalansen och för att stärka den svenska kronans kurs. Om staten lånar utomlands i utländsk valuta, erhålls också ett inflöde av valuta till Sverige.

Valutaregleringen utgjorde tidigare ett valutapolitiskt medel. Valutaregleringen avskaffades dock 1990. Den har ersatts av en beredskapslag, enligt vilken valutareglering kan införas endast i vissa krislägen. Målsättningen för valutapolitiken var tidigare fasta växelkurser för den svenska kronan. Sedan 1992 är dock kronan ”flytande”, dvs. ej knuten till annan valuta.

I och med Sveriges medlemskap i EU ställs krav på en självständig centralbank. Detta innebär bl.a. att det högsta ansvaret för penningpolitiken inte längre skall ligga hos politiskt valda personer. Till och med 1998 var det Riksbankens fullmäktige som hade ansvaret för penningpolitiken. Sedan den 1 januari 1999 leds Riksbanken i stället av en direktion som beslutar i alla penningpolitiska frågor. Direktionen består av sex ledamöter, vilka är utsedda av Riksbankens fullmäktige som i sin tur är vald av riksdagen. Även om Sverige inte ingår i EMU och Riksbanken därigenom inte är direkt beroende av den europeiska centralbanken, ECB, har Sveriges beroende av åtgärder i omvärlden ökat.

4.2 Finansinspektionen

Finansinspektionen, som bildades 1991 genom sammanslagning av Bankinspektionen och Försäkringsinspektionen, är en statlig myndighet som lyder under finansdepartementet. Den utövar tillsyn över banker, kreditmarknadsbolag, försäkringsbolag, försäkringsmäklare, värdepappersbolag (fondhandlare), värdepappersfonder, OM Stockholmsbörsen, Värdepapperscentralen (VPC), PMI Penningmarknadsinformation och Upplysningscentralen (UC).

Finansinspektionen skall se till att lagregler följs, att säkerhet och sundhet råder inom tillsynsområdet och att förtroendet upprätthålls för de finansiella marknadernas stabilitet och funktionsförmåga. Finansinspektionen skall också se till att en ändamålsenlig struktur och inriktning på kapitalmarknaden främjas. Beträffande bankerna övervakar Finansinspektionen främst deras kreditgivning, bl.a. genom särskilda revisorer.

Finansinspektionens verksamhet betalas med avgifter från banker, försäkringsbolag och andra som står under Finansinspektionens tillsyn.

4.3 Andra myndigheter och verk av betydelse för kreditmarknaden

Allmänna reklamationsnämnden, ARN, är en statlig myndighet knuten till Konsumentverket (se nedan). Dess syfte är att erbjuda ett alternativ till domstolsprövning av tvister mellan konsumenter och näringsidkare. Nämndens beslut är en rekommendation. Sedan 1990 finns en särskild bankavdelning för behandling av tvister mellan kund och bank eller annat kreditinstitut.

Exportkreditnämnden (EKN) är en statlig myndighet under utrikesdepartementet. För att täcka de risker som är förenade med exportkreditgivning har exportföretag och banker möjlighet att mot premie hos EKN erhålla statsgaranti mot kreditförluster och vissa andra förluster. Garantierna avser risken för importörens bristande betalningsförmåga (kommersiell risk) samt dennes oförmåga att fullgöra betalning på grund av politiska händelser och hinder för transferering av utländsk valuta (politisk risk).

Konkurrensverket är en statlig myndighet med uppgift att verka för en effektiv konkurrens i privat och offentlig verksamhet till nytta för konsumenterna. Verket skall tillämpa konkurrenslagen, som innehåller förbud mot konkurrensbegränsande samarbete och missbruk av dominerande ställning. Lagen innehåller också regler om prövning av företagsförvärv.

Konsumentverket är en statlig myndighet med uppgift att stödja konsumenterna och förbättra deras ställning på marknaden. Kreditforum är verkets samarbetsorgan med banker och kreditmarknadsbolag.

Riksgäldskontoret är en statlig myndighet under finansdepartementet med uppgift att uppta och förvalta lån till staten samt att ge krediter till statlig och annan verksamhet.

5 Banker

5.1 Bankgrupperna

I Sverige finns tre typer av banker: bankaktiebolag (= affärsbanker) och sparbanker samt ett par medlemsbanker (dvs. banker som är ekonomiska föreningar). Alla banker har rätt att bedriva all slags bankrörelse.

Antalet banker har minskat kraftigt genom fusioner (sammanslagningar). Mest markerad har fusionsaktiviteten varit bland sparbankerna. Medan det i början av 1950-talet fanns i runt tal 450 sparbanker hade antalet minskat till 85 i slutet av 1998. Sedan mitten av 1980-talet har dock en omfattande nyetablering skett av banker i Sverige (se 5.1.1 och 5.1.3).

5.1.1 Bankaktiebolag

Alla större banker är i dag bankaktiebolag. De största bankerna är noterade på OM Stockholmsbörsen och dessa bankaktier har stor spridning hos allmänheten.

Under de senaste åren har inom banksektorn gjorts ett antal fusioner och uppköp. År 1997 köpte Handelsbanken Stadshypotek AB, inkl. Stadshypotek Bank. Sparbanken Sverige och Föreningsbanken fusionerade samma år under namnet FöreningsSparbanken. MeritaNordbanken bildades 1998 genom samgående mellan Nordbanken och finska Merita Bank. Samma år förvärvade S-E-Banken försäkringsbolaget Trygg-Hansa. Den nya koncernen bedriver sin verksamhet under namnet SEB. De större bankerna är i dag koncerner där bl.a. finansbolag, bostadsinstitut och banker utomlands normalt ingår.

32 bankaktiebolag, varav 15 utländska bankfilialer, bedrev verksamhet i Sverige i december 1998. Se tabell 5 (moderbolagen) och tabell 6 (bankkoncernerna). Vid sidan av de utländska bankerna har under 1990-talet ett antal mindre banker etablerats i Sverige. De brukar ofta kallas nischbanker, eftersom de vanligtvis inte tillhandahåller ett fullständigt sortiment av banktjänster utan koncentrerar sig på vissa typer av banktjänster. Inom dessa utgör de ibland betydande konkurrenter till de större svenska bankerna. Flertalet större försäkringsbolag har i dag egna banker.

Tabell 5 Bankaktiebolagen 1998-12-31

Svenska bankaktiebolag samt utländska bankers filialer i Sverige	Antal kon- tor ¹	Antal anställ- da ²	Utlå- ning ³ (Mkr)	Inlåning ⁴ (Mkr)	Eget kapital (Mkr)	Balans- omslutning (Mkr)
Handelsbanken	513	7 804	242 056	303 582	26 303	684 087
S-E-Banken	255	8 649	199 123	234 672	22 044	558 162
FöreningsSparbanken	695	10 766	209 758	187 308	21 520	431 436
Nordbanken ⁵	262	6 336	144 099	189 399	13 398	382 532
Postgirot Bank	1	2 598	5 640	42 948	1 908	54 406
Den Danske Bank, filial ⁶	36	581	26 468	20 316	-	46 422
ABN AMRO Bank, filial	1	117	8 503	1 167	-	38 273
JP Bank	1	102	2 213	3 036	387	28 625
SkandiaBanken	1	170	3 696	11 522	583	13 016
Dexia Kommunbank	1	13	5 696	0	97	9 520
UBS Switzerland, filial ⁷	1	42	0	14	-	8 515
Länsförsäkringar Wasa Bank	30	112	1 463	6 578	832	8 151
HSB Bank	1	64	3 138	7 428	462	8 094
Stadshypotek Bank ⁸	1	125	17	5 534	407	6 051
GE Capital Bank	2	262	5 643	4 308	1 190	5 876
Crédit Agricole Indosuez, filial	1	52	1 195	66	-	5 747
FöreningsSparbanken Sjuhärads ⁹	17	260	4 049	4 602	460	5 740
Unibank, filial	2	38	3 454	529	-	4 082
Dresdner bank, filial ¹⁰	1	24	2 364	82	-	3 174
Eskilstuna Rekarne Spar- bank ¹¹	6	101	1 314	2 152	239	2 606
IKANO Banken	1	102	1 447	1 517	495	2 521
Ford Credit Europe, filial	1	30	840	0	-	2 155
Citibank, filial	1	38	1 586	1 573	-	1 626
FöreningsSparbanken Öland ¹¹	10	34	1 287	1 040	194	1 596
FöreningsSparbanken Söderhamn ¹¹	3	33	444	805	70	904
Avco Trust, filial	1	17	809	0	-	834
Midland Bank, filial ¹²	1	80	0	0	-	657
Den norske Bank, filial	1	39	158	216	-	388
Deutsche Bank, filial ¹³	1	20	0	0	-	215
Christiania Bank og Kredit- kasse, filial	1	8	136	112	-	213
Okobanken, filial ¹⁴	1	12	90	128	-	169
Banque Invik, filial	..	..	..	..	..	..
Totalt (exkl. Banque Invik)	1 850	38 629	876 686	1 030 634	90 589	2 315 793

Fotnoter till tabell 5

- ¹ Med kontor avses självständigt bankkontor.
² Medeltal 1998.
³ Till allmänheten. Inkl. utlåning i utländsk valuta.
⁴ In- och upplåning från allmänheten. Inkl. bankcertifikat sålda till allmänheten.
⁵ Siffrorna avser Nordbanken som är ett dotterbolag till det finska bolaget Merita-Nordbanken.
⁶ Den Danske Bank förvärvade Östgöta Enskilda Bank 1997, vilken under 1998 omvandlats till filial. Verksamhet bedrivs bl.a. under provinsbanksnamn.
⁷ Tidigare Swiss Bank Corporation.
⁸ Stadshypotek Bank är dotterbolag till Handelsbanken.
⁹ Tidigare Sparbanken Borås AB. Banken är delägd av FöreningsSparbanken.
¹⁰ Tidigare Credit Lyonnais France.
¹¹ Banken är delägd av FöreningsSparbanken.
¹² Midland Bank ingår i HSBC-gruppen (Hongkong & Shanghai Banking Corporation).
¹³ Tidigare namn var Deutsche Morgan Grenfell.
¹⁴ Okobanken sålde 1998 sin privatmarknadsverksamhet till SkandiaBanken.
Anm. Alla uppgifter är efter bokslut.
.. innebär att uppgifterna inte har offentliggjorts.

Källa: Resp. bank.

Tabell 6 De stora svenska bankkoncernerna¹ 1998-12-31

	Antal anställda ²	Utlåning ³ (Mkr)	Inlåning ⁴ (Mkr)	Eget kapital (Mkr)	Balans- omslutning (Mkr)
Handelsbanken	8 546	587 405	331 269	34 431	929 450
FöreningsSparbanken	11 734	516 909	190 355	28 838	719 948
SEB ⁵	12 771	324 442	239 468	30 434	689 657
Nordbanken ⁶	5 827	318 580	163 681	19 961	459 388
Totalt	38 878	1 747 336	924 773	113 664	2 798 443

- ¹ Omfattar moderbolaget och samtliga dotterbolag (dock ej ömsesidiga livförsäkringsbolag där sådana förekommer i koncernen).
² Medeltal 1998.
³ Till allmänheten. Inkl. utlåning i utländsk valuta.
⁴ In- och upplåning från allmänheten. Inkl. bankcertifikat sålda till allmänheten.
⁵ I SEB-koncernen ingår fr.o.m. 1998 f.d. Trygg-Hansa-koncernen.
⁶ Uppgifterna avser Nordbanken med dotterbolag (dvs. ej det finska bolaget Merita-Nordbanken, vars balansomslutning var 847 078 Mkr).

Källa: Resp. bank.

5.1.2 Sparbanker

Elva av de största sparbankerna bildade 1991 Sparbanksgruppen AB. Denna ombildades 1993 till Sparbanken Sverige, som även kom att inkludera f.d. Sparbankernas Bank. Sparbanken Sverige fusionerade 1997 med Föreningsbanken under namnet FöreningsSparbanken, som är ett bankaktiebolag.

Våren 1999 finns det i Sverige 85 s.k. fristående sparbanker. Dessa är i rättsligt hänseende stiftelser, dvs. självägande. Sådana sparbanker styrs ytterst av sina huvudmän, av vilka halva antalet utses av de kommuner där sparbanken verkar och övriga väljs av huvudmännen själva bland bankens inlåningskunder. Huvudmännen utser en styrelse. I motsats till bankaktiebolagen har sparbankerna inget aktiekapital och inga delägare. De måste i stället bygga upp det egna kapitalet med vinstmedel. Uppgifter om de större sparbankerna finns i tabell 7. De fristående sparbankerna har under 1998 förvärvat ett stort antal kontor (f.d. Föreningsbankskontor) från FöreningsSparbanken.

Tabell 7 Sparbankerna¹ 1998-12-31

De tio största sparbankerna	Antal kontor	Antal anställda²	Utlåning³ (Mkr)	Inlåning⁴ (Mkr)	Eget kapital (Mkr)	Balansomslutning (Mkr)
Sparbanken Finn	15	297	8 057	6 941	1 329	10 185
Kristianstads Sparbank	17	224	4 559	4 204	637	5 270
Sparbanken Sörmland	10	192	3 767	3 958	664	5 110
Färs & Frosta Sparbank	20	185	2 523	3 598	378	4 300
Sparbanken Gripen	8	155	3 255	2 775	359	4 072
Sparbanken Syd	16	158	2 453	3 010	410	3 617
Skaraborgs Läns Sparbank	6	132	2 204	2 613	465	3 439
Varbergs Sparbank	8	123	2 077	2 584	626	3 427
Sparbanken i Alingsås	7	100	1 766	2 457	395	3 059
Pitedalens Sparbank	10	123	1 665	2 376	364	2 951
Summa ovanstående	117	1 689	32 326	34 516	5 627	45 430
Summa samtliga sparbanker	320	3 533	63 551	73 235	11 529	93 963

¹ De f.d. sparbanker som numera är aktiebolag redovisas i tabell 5, Bankaktiebolagen.

² Medeltal 1998.

³ Utlåning till allmänheten.

⁴ In- och upplåning från allmänheten. Exkl. bankcertifikat sålda till allmänheten.

Källa: Fristående Sparbankers Riksförbund.

5.1.3 Utländska banker

Utländsägda affärsbanker fick tillstånd (oktroj) att starta verksamhet i Sverige under 1986. Huvudkundgruppen för de flesta av dessa banker är företag.

Sedan 1990 är det tillåtet för utländska banker att öppna filialkontor i Sverige, vilket bl.a. innebär att utländsägda dotterbanker i Sverige kunnat omvandlas till filial. Med två undantag fungerar samtliga utländska banker i Sverige som filialer, dvs. ingår som en del av den utländska moderbanken. De utländska bankernas andel av bankernas totala balansomslutning var drygt 5 procent vid årsskiftet 1998/99. Uppgifter om dessa filialer finns i tabell 5 ovan.

Utländska banker har sedan 1974 möjlighet att ha representationskontor i Sverige. För närvarande finns här ca 15 representationskontor för utländska banker. Ett representationskontor kan inte ha egen inlånings- eller utlåningsverksamhet utan kan endast förmedla affärer med sin bank utomlands.

1990 upphävdes förbudet mot utländskt ägande i svenska bankaktiebolag. Genom att alla svenska aktier numera fritt kan köpas av utlänningar, finns inga begränsningar längre mot utländska förvärv av svenska bankaktier.

5.2 Bankernas verksamhet

5.2.1 Inlåning

Tillsammans uppgår in- och upplåning från allmänheten till 926 miljarder kronor och utgör ca 39 procent av bankernas balansomslutning (se tabell 8). Av bankernas inlåning svarar hushållen för ca 44 procent, näringslivet för ca 28 procent samt utlandet m.m. för ca 18 procent (se tabell 9).

Inlåningen sker på olika slags konton med varierande ränte- och andra villkor. Konkurrenten mellan bankerna i förening med förbättrad teknisk hantering har lett till att det finns en rad olika inlåningsformer. Bankerna erbjuder särskilt gynnsamma villkor för inlåning i stora poster.

Fr.o.m. 1996 gäller en insättningsgaranti, baserad på ett EU-direktiv, som skyddar spararnas pengar på vanliga bankkonton upp till 250 000 kronor per kund och bank. Bankerna betalar årliga avgifter till detta garantisystem.

Tabell 8 Bankernas tillgångar och skulder 1998-12-31¹

Tillgångar	Miljarder kronor	Procent
Kassa och fordringar på kreditinstitut	655	27
Statspapper och obligationer	452	19
Utlåning till allmänheten	920	38
Övriga tillgångar	381	16
Summa	2 408	100

Skulder och eget kapital		
Skulder till kreditinstitut	729	30
In- och upplåning från allmänheten	926	39
Emitterade värdepapper ²	241	10
Övriga skulder	397	16
Eget kapital och obeskattade reserver	115	5
Summa	2 408	100

¹ Uppgifterna omfattar samtliga bankaktiebolag, filialer till utländska banker, större sparbanker samt medlemsbanker.

² I huvudsak obligationer och certifikat.

Källa: Riksbanken, Finansmarknadsstatistik.

5.2.2 Övriga spartjänster och sparprodukter

Utöver inlåning på konto erbjuder bankerna en rad andra sparalternativ, vilka under senare år dragit till sig en allt större andel av det totala sparandet. En sådan sparform är sparande i *värdepappersfonder*. Många fonder placerar huvudsakligen i svenska värdepapper, medan andra placerar i aktier och räntebärande värdepapper från hela världen.

En annan viktig sparform utgörs av de *obligationer* och *privatobligationer* (huvudsakligen avsedda för privatpersoner) som bankerna själva emitterar eller förmedlar för sina bostadsinstitut.

Svenska banker fick 1991 rätt att äga försäkringsbolag. Numera äger alla stora svenska banker försäkringsbolag. Som exempel kan nämnas SEB Trygg Liv, Handelsbanken Liv, Nordbankens Livia och FöreningsSparbankens Sparfond Livförsäkring (se 8.2). Bankerna tillhandahåller därigenom *kapital-, liv- och pensionsförsäkringar*, vilka förutom själva försäkringsdelen innebär ett betydande sparande. En del av dessa försäkringar utgörs av s.k. fondförsäkringar (tidigare namn: unit-linked-försäkringar) som har värdepappersfundsanknytning. Man kan även pensionsspara i bank med samma skattefördelar som gäller för pensionsförsäkring i försäkringsbolag. Sparformen som kallas IPS -

Individuellt PensionsSparande - hade vid slutet av 1998 en total volym om ca 15 miljarder kronor. Den som sparar i IPS kan välja om sparmedlen skall placeras på bankkonto, i värdepapper eller i värdepappersfonder.

Tabell 9 Bankernas inlåning och utlåning sektorfördelad, slutet av resp. år (miljarder kronor)

		Närings- livet	Kom- muner	Hushåll ³	Övriga	Utlandet	Summa
Inlåning¹	1997	250	22	392	71	169	903
	1998	264	21	408	64	170	926
Utlåning²	1997	392	29	187	21	195	824
	1998	438	28	197	22	235	920

¹ Från allmänheten (dvs. hushåll, företag, kommuner m.m.), inkl. inlåning i utländsk valuta. Inkluderar även upplåning.

² Till allmänheten, inkl. utlåning i utländsk valuta.

³ Inkl. personliga företagare.

Källa: Riksbanken, Finansmarknadsstatistik.

5.2.3 Utlåning

Av bankernas anskaffade medel används endast 38 procent för utlåning. Som framgår av tabell 8 svarar statspapper och obligationer i slutet av 1998 för 19 procent av balansomslutningen, jämfört med 8 procent i december 1991.

Av bankaktiebolagens utlåning till allmänheten gick vid årsskiftet 1998/99 ca 47 procent till näringslivet, 21 procent till hushåll och ca 25 procent till utlandet. Hushållens andel av bankernas utlåning har minskat. Bankernas utlåning är i princip kortfristig. Bankrörelselagen föreskriver som huvudregel en löptid på högst ett år. Krediterna blir dock i praktiken ofta långfristiga eftersom de normalt förlängs efter löptidens slut.

5.2.4 Betalningsförmedling

Vid sidan av löpande mindre betalningar sker praktiskt taget alla betalningar genom förmedling av bankerna eller kontokortsföretagen. Man kan använda check eller betala med kort. Även betalningar via Internet har blivit vanliga. Bankerna utför också betalningsuppdrag (s.k. remissor) och betalning kan ske genom bankgiro och postgiro. Bankerna förmedlar betalningar till utlandet på motsvarande sätt.

Flertalet av dessa betalningar är kopplade till transaktionskonton, dvs. inlåningskonton avsedda för löpande betalningstransaktioner. På transaktionskontona registreras bl.a. uttag i bankautomater, automatiska överföringar av exempelvis räntor och amorteringar på lån, löneinsättningar samt uttag med hjälp av kontokort. Det finns två typer av kontokort: betalkort och kreditkort, varav det senare ger möjlighet till kredit. Bankernas kontokort kallas bankkort och dessa går normalt även att använda i uttagsautomater och vid betalningar utomlands. Till bankkorten kopplas numera ofta s.k. cash-kort, med vilka mindre kontantbetalningar kan göras.

5.2.5 Värdepappersinnehav

Inlåningen i bank används normalt för bankernas utlåningsverksamhet. En del medel placeras dock i räntebärande värdepapper, främst obligationer. Detta är särskilt vanligt i tider med begränsad kreditefterfrågan. Av bankernas totala värdepappersinnehav i slutet av 1998 på 441 miljarder kronor är 20 procent utgivna av näringslivet, 36 procent av bostadsinstitut medan 42 procent avser statspapper.

Tabell 10 Bankernas värdepappersinnehav¹, sektorfördelat, slutet av resp. år (miljarder kronor)

Emittent:	Näringslivet	Bostadsinstitut	Kommuner	Staten	Summa
1997	77	146	8	100	331
1998	88	158	10	185	441

¹ Statspapper, obligationer och certifikat anges i nominella belopp. Aktieinnehav ingår ej.

Källa: Riksbanken.

En banks sammanlagda innehav av aktier får, enligt bankrörelselagen, uppgå till ett belopp motsvarande högst 30 procent av bankens kapitalbas. Därvid får bankens aktieinnehav i ett enskilt företag uppgå till högst 1,5 procent av kapitalbasen. Dessa gränser gäller dock inte aktier i fastigheter som banken behöver för sin rörelse eller tillfälliga aktieköp som banken gör för att skydda en fordran. Dessutom kan en bank, efter tillstånd av regeringen eller Finansinspektionen, köpa aktier i annat bankföretag eller i företag vars ändamål kan anses vara till nytta för bankväsendet eller det allmänna².

5.2.6 Rådgivning

När det gäller *privatmarknaden* är finansiell och juridisk rådgivning ett betydelsefullt verksamhetsområde för bankerna vid sidan av inlåning, utlåning och betalningsförmedling. Ändringar i lagstiftningen, den ökade internationaliseringen samt den tekniska utvecklingen har ökat antalet tjänster inom privatmarknadsområdet. Som exempel kan nämnas möjligheten att via telefon och Internet klara av vissa bankärenden.

Även på *företagsmarknaden* ingår en rad finansiella och rådgivande tjänster i verksamheten. En viktig uppgift är handläggning av företagets ny- och fondemissioner av aktier, hjälp till företag vid börs- och OTC-introduktioner och överhuvudtaget finansiell rådgivning, ofta kallat "corporate finance". Emissioner av obligationer och liknande värdepapper ombesörjs främst av bankerna, som även medverkar i bankkonsortier och som garanter för placering av emissioner på den internationella kreditmarknaden.

5.2.7 Bankernas övriga produkter och tjänster

Några av bankerna bedriver sin verksamhet i form av telefon- och Internetbanker, dvs. kundkontakterna sker huvudsakligen per telefon eller via Internet. De större bankerna har också telefonbanker. SEBs telefonbank, Sesam Telefonbanken, är ett exempel liksom Stadshypotek Bank inom Handelsbankskoncernen. Bankerna har även börjat tillhandahålla banktjänster via Internet.

Bankernas verksamhet omfattar också *värdepappershandel*. Genom att ombesörja *betalningar till och från utlandet*, lösa kreditbehov i samband med export och import samt bedriva handel med utländska valutor spelar bankerna en betydande roll för Sveriges utrikeshandel. Utlandsfinansiering gäller främst fyra huvudämål:

- Finansiering av export och import, vanligen handelskrediter på 30-180 dagar, men också längre krediter,
- refinansiering av långa exportkrediter,
- refinansiering av svenska investeringar utomlands och svenska dotterbolags verksamhet i utlandet samt
- finansiering av verksamhet i Sverige med lån från utlandet.

Bankerna har ett omfattande samarbete med banker i utlandet. Nätet av korrespondentbanker är av vital betydelse för betalningsförmedlingen mellan länderna, export- och importkrediter och upplåning i utlandet.

Bankerna har också etablerat sig utomlands. De största bankerna har ett vitt förgrenat nät av etableringar över hela världen. Dessa består av filialkontor, helägda dotterbanker, minoritetsandelar i utländska banker samt representationskontor.

5.3 Banksamarbete

Bankerna konkurrerar med varandra men det finns också ett antal former för samarbete. Samarbetsorganisation för bankerna och de bankägda finansbolagen och hypoteksbolagen är *Svenska Bankföreningen*, som företräder medlemsföretagen gentemot departement och myndigheter, i remissärenden m.m. De s.k. fristående sparbankerna är inte medlemmar i Bankföreningen. De samverkar i stället i *Fristående Sparbankers Riksförbund*. Svenska Bankföreningen är medlem i den europeiska bankföreningen i Bryssel, *Fédération Bancaire de l'Union Européenne*.

Bankföreningen har tillsammans med Finansinspektionen och Konsumentverket inrättat ett rådgivningsorgan, *Konsumenternas Bankbyrå*, som har till uppgift att hjälpa kunder i banker och andra kreditinstitut till rätta då problem uppstått i kontakterna med instituten samt att lämna information i bankfrågor.

Samtliga banker är anslutna till *Bankgirocentralen BGC* som förmedlar in- och utbetalningar via bankgiro. *Privatgirot* utför betalningar via bankgiro och postgiro för privatpersoner.

UpplysningsCentralen UC ägs gemensamt av bankerna och bedriver kreditupplysningsverksamhet. UC säljer information dels till bankerna, dels till företag inom och utom Sverige, vilket möjliggör bedömning av kunder och affärspartners.

Värdepapperscentralen VPC handhar aktierutinerna för de aktiebolag som tillämpar förenklad aktiehantering. Bolaget ägs till hälften av staten, till 25 procent av banker och värdepappersbolag och till 25 procent av Stockholms Handelskammare och Sveriges Industriförbund. 1990 införde VPC ett kontobaserat värdepapperssystem - VP-systemet.

PMI Penningmarknadsinformation är marknadsplats för penningmarknads-handeln. PMI ägs av banker och värdepappersbolag och lämnar information om och till den svenska penningmarknaden.

5.4 Bankernas ekonomi

En bank är i likhet med andra företag affärsdrivande, dvs. måste långsiktigt gå med vinst. Bland bankernas kostnader, som måste täckas genom olika intäkter,

kan nämnas ränta till insättarna, löner till personalen, lokalkostnader, datakostnader och skatter.

För att bankerna skall kunna fullgöra sina uppgifter gentemot insättare är det nödvändigt att bankerna har en solid ekonomisk ställning. När bankens verksamhet växer måste även det egna kapitalet öka. Sverige har, liksom övriga EU-länder, förbundit sig att följa internationella s.k. kapitaltäckningsregler. Finansinspektionen kontrollerar att varje bank har en tillräckligt stor kapitalbas för att uppfylla de kapitaltäckningskrav som lagen föreskriver, för närvarande 8 procent beräknat på visst sätt.

Tabell 11 Nyckeltal 1996-1998 för bankkoncernerna och sparbankerna

Bankkoncerner¹	1996	1997	1998
Rörelseresultat, mdr	26,5	19,4	25,2
Avkastning på eget kapital ² , %	30,1	22,4	19,9
Kreditförluster ³ , mdr	7,3	5,7	3,4
Problemkrediter ⁴ , mdr	18,9	18,6	13,5
Kapitaltäckningsgrad, %	12,5	10,7	10,6
Sparbanker	1996	1997	1998
Rörelseresultat, mdr	2,1	2,3	1,8
Kreditförluster ³ , mdr	0,3	0,2	0,2
Problemkrediter ⁴ , mdr	1,1	0,9	1,1
Kapitaltäckningsgrad, %	17,8	27,5	20,1

¹ I gruppen bankkoncerner ingår nuvarande FöreningsSparbanken, Handelsbanken, Nordbanken (dvs. inte det finska bolaget MeritaNordbanken) och SEB, inkl. dotterbolag. Siffrorna för de tre åren är inte helt jämförbara till följd av de fusioner som skett.

² Genomsnittlig avkastning på eget kapital, före skatt (källa Riksbanken).

³ Inkl. värdeförändringar på övertagen egendom.

⁴ Efter reserveringar.

Källa: Finansinspektionen och Riksbanken.

6 Bostadsinstitut

Med bostadsinstitut - eller hypoteksbolag - avses de kreditinstitut vilkas huvudsakliga verksamhet är att finansiera fastigheter genom krediter mot säkerhet av pantbrev i fastigheter ("inteckningssäkerhet"). Bostadsinstituterna är juridiskt sett kreditmarknadsbolag och lyder under lagen om finansieringsverksamhet.

Bostadsinstituterna lämnar krediter inte bara till bostadsfastigheter (hyreshus, bostadsrättsföreningar, bostadsrättsinnehavare, villor, radhus, fritidshus) utan även till kommersiella fastigheter (affärs- och kontorshus) samt till kommuner. De flesta bostadsinstitut ägs av banker (se tabell 12).

Tabell 12 Bostadsinstitut / Hypoteksbolag 1998-12-31

	Utestående lån (Mkr) ¹	Ägare
Spintab ²	286 357	FöreningsSparbanken
Stadshypotek	235 450	Handelsbanken
SBAB	144 660	Staten
Nordbanken Hypotek	126 137	Nordbanken
SEB BoLån	106 141	S-E-Banken
Handelsbanken Hypotek	91 041	Handelsbanken
Kommuninvest	24 948	Kommuninvest ek. för.
Nordbanken Kommunlån ³	10 020	Nordbanken
SkandiaBanken Bolån	5 684	SkandiaBanken
Wasa Banken Bolån	1 829	Länsförsäkr. Wasa Bank
Bokredit i Sverige	231	E Öhman J:or AB

¹ Utlåningen avser bostadsfastigheter, kommersiella fastigheter och kommuner.

² Spintab fusionerades under 1998 med dotterbolaget Föreningsbanken Kredit.

³ Nordbanken Kommunlån har under 1999 fusionerats med Nordbanken Hypotek.

Källa: Resp. institut.

Bostadsinstituterna spelar en mycket viktig roll på kreditmarknaden. Deras utlåning är betydligt större än bankernas och uppgick den 31 december 1998 till nära 1 017 miljarder kronor. Hur institutens utlåning är fördelad på låntagare resp. ändamål framgår av tabell 13.

Bostadsinstitutens traditionella roll är att lämna långa lån dels i samband med att en fastighet är nybyggd eller ombyggd, dels vid köp av äldre fastigheter. Korta krediter under den tid när nybyggnad eller ombyggnad pågår - ibland kallade

byggnadskreditiv - har traditionellt lämnats av banker. Numera lämnar bostadsinstituten även korta byggnadskrediter till ny- och ombyggnad.

Instituten skaffar medel till sin kreditgivning bl.a. genom att låna upp kapital via obligationslån, certifikat och reverser (se tabell 14) samt utomlands.

De bankägda bostadsinstituten samarbetar nära med sina moderbanker. Det innebär att dessa bostadsinstituts kontakter med kunderna i stor utsträckning sker via bankernas kontor.

**Tabell 13 Bostadsinstitutens utlåning till allmänheten, 1998-12-31
(miljarder kronor)**

Fördelning på låntagare	
Svenska kommuner och landsting	22,3
Svenska icke-finansiella företag	449,8
Svenska hushåll (inkl. personliga företagare)	537,2
Övriga svenska låntagare	7,1
Utländska låntagare	0,4
Totalt	1 016,8

Fördelning på ändamål (exkl. byggnadskrediter)

Småhus	463,2
Flerbostadshus	442,6
- varav bostadsrättsföreningar	173,2
Affärs- och kontorshus	34,7
Bostadsrätter	33,5
Direktlån till kommuner	15,7
Övriga ändamål	25,6
Totalt	1 015,3

Källa: Riksbanken, Finansmarknadsstatistik.

**Tabell 14 Bostadsinstitutens upplåning, 1998-12-31
(miljarder kronor)**

Fördelning på olika former av upplåning m.m.

Upplåning i svenska finansinstitut	244,2
Upplåning hos svenska icke-finansiella företag	2,0
Upplåning hos utländsk allmänhet	1,4
Certifikat	65,8
Obligationer och förlagslån	761,6
- varav privatobligationer	50,0
Övriga emitterade värdepapper	16,1
Övriga skulder	11,5
Totalt	1 102,6

Källa: Riksbanken, Finansmarknadsstatistik

De bankägda bostadsinstituten samverkar i vissa branschgemensamma frågor i Hypoteksbolagskommittén inom Svenska Bankföreningen.

Låntagarna i bostadsinstituten kan få statliga räntebidrag (räntesubventioner) för att täcka en del av räntekostnaderna för nybyggnads- och ombyggnadslån i instituten. En förutsättning härför är att projekten har godkänts av myndigheterna. Även fastighetsägare utan lån kan få sådana subventioner.

Medlen som finansierar bostadsbyggandet och bostadsfastigheterna kommer ursprungligen från hushåll och företag (se figur 1). De strömmar till bostadssektorn dels direkt i form av kontantinsatser från husbyggare eller husägare, dels indirekt via kreditinstitut. Kapitalet kanaliseras till bostadssektorn på tre sätt:

- genom byggnadskrediter från banker och bostadsinstitut till fastigheter under byggande eller ombyggnad,
- genom topplån från främst banker till färdiga fastigheter och
- genom att banker, försäkringsbolag, AP-fonden m.fl. köper obligationer från bostadsinstituten, som vidarebefordrar kapitalet till färdiga fastigheter i form av långfristiga bottenlån eller tillägglån vid ombyggnad.

7 Finansbolag

Finansbolagen lydte tidigare under lagen om finansbolag. Den 1 januari 1994 ersattes denna av lagen om kreditmarknadsbolag, som även omfattar de tidigare kreditaktiebolagen, av vilka flertalet är bostadsinstitut (se kapitel 6). Det betyder att finansbolag ej längre kan nybildas. De finansbolag som ville ombildas till kreditmarknadsbolag var tvungna att ansöka om tillstånd härtill före den 1 januari 1995. I slutet av 1998 fanns sammanlagt 75 registrerade kreditmarknadsbolag. I detta avsnitt avses fortsättningsvis endast sådana kreditmarknadsbolag som ej är bostadsinstitut, nedan benämnda finansbolag. Lagen om kreditmarknadsbolag är numera tillämplig även på ekonomiska föreningar, vilka därvid fått beteckningen kreditmarknadsförening. Lagen har därmed ändrat namn till lagen om finansieringsverksamhet.

Tabell 15 Finansbolagen¹ 1998-12-31

De tio största finansbolagen och de övriga bankägda finansbolagen	Balansomslutning (Mkr)	Ägare
Nordbanken Finans	21 589	Nordbanken
SEB Finans	18 196	S-E-Banken
Handelsbanken Finans	17 272	Handelsbanken
Volvofinans	15 662	Volvo 50%, Volvokinvest 50%
ABB Credit	12 619	ABB
Telia Finans ²	9 761	Telia
FöreningsSparbanken Finans	8 769	FöreningsSparbanken
GE Capital Bilfinans	6 143	General Electric Company
Xerox Credit	3 953	Xerox Ltd
Svenska Volkswagen Finans	3 400	Svenska Volkswagen
WASA Försäkring Kreditmarknad	3 090	Länsförsäkringar Wasa Bank
Provinsbanken Finans	1 577	Den Danske Bank
Lease Plan Sverige	264	ABN AMRO Lease Holding

¹ Uppgifterna avser koncernerna.

² Balansomslutningen avser 1997.

Källa: Resp. finansbolag samt Finansbolagens Förening.

Genom lagändringen 1994 har en fullständig anpassning gjorts till gällande EU-direktiv om kreditmarknaden. Samtliga bolag är "credit institutions" i EU-bemärkelse.

Lagen gäller företag som driver finansieringsverksamhet, dvs. näringsverksamhet som har till ändamål att ställa garanti för eller lämna kredit, förmedla kredit till konsumenter eller medverka till finansiering genom att förvärva fordringar eller upplåta lös egendom till nyttjande (leasing). För att få bedriva sådan verksamhet krävs tillstånd av Finansinspektionen, under vars tillsyn kreditmarknadsbolagen står. Den kraftiga turbulensen på kreditmarknaden under 1990-talets första år har bidragit till att antalet finansbolag har minskat. I slutet av 1998 uppgick de utestående krediterna till ca 125 miljarder kronor.

Typiska tjänster hos finansbolag är leasing och factoring. Leasing innebär att man långtidshyr maskiner, utrustning, bilar m.m. från bolaget i stället för att köpa dem. Leasing är således inte en direkt kreditform. Leasing står för ungefär 20 procent av näringslivets investeringar i inventarier, fordon och annan utrustning. Det bokförda värdet av leasingobjekt hos finansbolagen uppgick vid årsskiftet 1998/99 till 69 miljarder kronor.

Factoring innebär att företag kan belåna sina fakturor hos eller sälja dem till finansbolag. Factoringvolymen i de bankägda finansbolagen uppgick i slutet av 1998 till 4,5 miljarder kronor. Finansbolagen erbjuder vidare avbetalning och lagerfinansiering samt reverskrediter till näringslivet.

En mindre del av finansbolagens kreditgivning sker till privatpersoner, huvudsakligen i form av avbetalningskrediter och kontokrediter. Merparten av kontokrediterna ligger dock numera i bankerna.

Finansbolagen kan använda sig av samtliga de refinansieringsmöjligheter som kapital- och penningmarknaden erbjuder. I praktiken har finansbolagen under de senaste åren främst refinansierat sig genom upplåning i bank.

De finansbolag som ägs av banker samverkar i branschgemensamma frågor i Finansbolagskommittén inom Svenska Bankföreningen. Flertalet övriga finansbolag samverkar i Finansbolagens Förening.

8 Övriga kreditinstitut

Av tabellerna nedan framgår hur stor utlåningen är från andra kreditinstitut än banker samt storleken på deras obligationsinnehav - fördelat på olika sektorer.

Tabell 16 Utlåning till allmänheten från andra institut än bankerna, sektorfördelad, slutet av resp. år (miljarder kronor)

Låntagare:		Närings- livet	Kom- muner	Hushåll ¹	Övriga ²	Summa
Långgivare:						
Försäkringsbolagen	1997	20,2	3,8	4,7	12,6	41,3
	1998	14,8	0,2	1,2	11,0	27,2
AP-fonderna 1-3 ³	1997	21,1	2,0	0,0	0,0	23,1
	1998	37,5	1,8	0,0	0,0	39,3
Statliga organ ⁴	1997	7,7	0,1	106,5	0,0	114,3
	1998	7,7	0,0	116,8	0,0	124,5
Bostadsinstitut	1997	470,0	22,8	507,3	8,2	1 008,3
	1998	449,8	22,3	537,2	7,5	1 016,8
Näringslivsinstitut	1997	64,1	0,4	28,5	2,5	95,5
	1998	75,0	0,7	29,1	1,5	106,3
Finansbolag	1997	60,2	0,3	21,5	17,9	99,9
	1998	78,1	0,2	25,6	21,4	125,3
Summa	1997	643,3	29,3	668,6	41,3	1 382,4
	1998	662,9	25,2	709,9	41,4	1 439,4

¹ Inkl. personliga företagare.

² Inkl. utlåning till utländska låntagare.

³ Förändringen mellan åren beror bl.a. på bolagiseringen av AP-fondens fastigheter.

⁴ Centrala Studiestödsnämnden, NUTEK, Riksgäldskontorets specialutlåning m.m.

Källa: SCB, Riksbanken samt näringslivsinstituten.

Tabell 17 Försäkringsbolagens och AP-fondens obligationsinnehav, sektorfördelat, slutet av resp. år (miljarder kronor)

Emittent:		Staten	Bostads- institut	Övriga	Utländska	Summa
Försäkringsbolagen ¹	1997	235,1	161,2	26,6	64,9	487,6
	1998	272,9	186,5	33,7	109,2	602,3
AP-fonden 1-3 ²	1997	223,7	171,8	17,6	12,2	425,4
	1998	229,1	194,0	22,9	45,0	491,0
Summa	1997	458,8	333,0	44,2	77,1	913,0
	1998	502,0	380,5	56,6	154,2	1 093,3

¹ Innehaven är angivna i marknadsvärden.

² Obligationer och konvertibla skuldebrev. Innehaven är angivna i nominella värden.

Källa: SCB.

8.1 Näringslivsinstitut

Med näringslivsinstitut avses här de kreditinstitut vilkas verksamhet är specialinriktad på att lämna krediter till näringslivet eller vissa sektorer därav. De flesta näringslivsinstitut omfattas av den juridiska formen kreditmarknadsbolag. För dessa gäller, liksom för s.k. kreditmarknadsföreningar, fr.o.m den 1 juli 1997 lagen om finansieringsverksamhet.

Näringslivsinstituten kallas ibland mellanhandsinstitut. I flera av dem är bankerna ägare eller delägare. Kontakterna med kunderna sker ofta via bankernas kontor över hela landet.

Instituten skaffar kapital genom upplåning mot obligationer, certifikat eller reverser. Dessa värdepapper köps huvudsakligen av försäkringsbolag, AP-fonden, banker, företag och stiftelser. Utlåningen sker mot säkerhet i form av pantbrev.

Tabell 18 Näringslivsinstitut 1998-12-31

	Utestående lån (Mkr)	Ägare
AB Svensk Exportkredit	43 995	50% staten, 50% bankerna
Landshypotek AB ¹	26 017	Landshypotek ek. för.
Nordbanken Industrikredit AB	21 577	Nordbanken
FöreningsSparbanken Jordbrukskredit	10 028	Spintab (FöreningsSparb.)
Svenska Skeppshypotekskassan	1 842	-
Lantbrukskredit AB	1 741	Landshypotek AB
Landshypotek Jordbrukskredit	1 055	Landshypotek AB

¹ Dotterbolaget Sveriges Allmänna Hypoteksbank lämnar inga lån men förvaltar sin utelöpande upplåning.

Källa: Resp. institut.

AB Svensk Exportkredit (SEK) - som bildades 1962 på gemensamt initiativ av staten och affärsbankerna - lämnar kort- och långfristiga lån för finansiering av svensk export. För lånen krävs betryggande säkerhet.

Landshypotek ekonomisk förening är moderbolag till Landshypotek AB. Landshypotek har en stor marknadsandel när det gäller hypotekslån till jordbruks-, skogsbruks- och trädgårdsnäringen i Sverige.

Lantbrukskredit AB administreras av Landshypotek AB. FöreningsSparbanken Jordbrukskredit, helägt dotterbolag till AB Spintab, förser lantbruket med främst långfristiga krediter.

Nordbanken Industrikredit lämnar främst långfristiga lån till mindre och medelstora företag. Detta institut, som Nordbanken 1996 köpte av staten och andra banker, ger lån med bunden ränta. Betryggande säkerhet skall ställas i form av pantbrev i fastighet eller i företagshypotek.

Svenska Skeppshypotekskassan medverkar vid sjöfartens långfristiga finansiering genom lån eller garantigivning. Skeppshypotekskassans krediter löper på högst 15 år. Institutet har en statlig grundfondsgaranti och staten har inflytande på sammansättningen av institutets styrelse.

8.2 Försäkringsbolag

Försäkringsbolagen består av två huvudgrupper, livförsäkringsbolag och skadeförsäkringsbolag. Mellan dessa grupper finns från kapitalmarknadssynpunkt en viktig skillnad. Skadeförsäkringsavtalet är ofta av kort varaktighet, formellt sett, och den premie som erläggs är i huvudsak avsedd att täcka bolagets kostnader och risker under en begränsad tidsperiod. Skadeförsäkringsbolagens fonder kan därför begränsas till viss risktäckning och konsolidering.

I ett livförsäkringsavtal däremot rör det sig i regel om en mycket lång giltighetstid. Livförsäkringsrörelsen måste därför bygga upp betydande fonder, som placeras på kapitalmarknaden. I en och samma koncern kan ingå såväl liv- som skadeförsäkringsbolag. I livbolag som bedriver avtalsförsäkring eller traditionell försäkring får ingen vinst delas ut till aktieägare. Allt överskott går i stället tillbaka till försäkringstagarna i form av sänkta premier eller återbäring. Regeringen har under våren 1999 lagt fram förslag om att livbolagen under vissa villkor får dela ut vinster till ägarna.

Tabell 19 Försäkringsbolagen 1998-12-31

De tio största försäkringsbolagen och övriga bankägda försäkringsbolag	Balansomslutning (Mkr)	Ägare
Skandia-koncernen	591 628	Försäkringstagarna och aktieägarna
Försäkringsbolaget SPP	373 112	Försäkringstagarna
SEB Trygg Liv / Trygg-Hansa ¹	239 028	S-E-Banken
AMF Pensionsförsäkring	156 826	50% LO, 50% SAF
AMF Försäkring ²	143 847	SAF, LO och PTK
Folksamgruppen	80 725	Försäkringstagarna
Länsförsäkringsgruppen ³	59 750	Länsförsäkringsbolagen m.fl.
Handelsbanken Liv	23 661	Handelsbanken
Sparfond Livförsäkring ⁴	18 567	FöreningsSparbanken
Sirius International Försäkring	16 519	ABB Financial Services
Livia	10 796	Nordbanken

¹ SEB-koncernen bedriver försäkringverksamhet i SEB Trygg Liv (bl.a. liv-, fond- och kapitalförsäkringar) samt Trygg Hansa (sakförsäkringar).

² I AMF Försäkring ingår AFA, AMF-Sjukförsäkring och AMF-Trygghetsförsäkring.

³ I gruppen ingår 24 ömsesidiga länsförsäkringsbolag samt Länsförsäkringar Wasa.

⁴ FöreningsSparbanken har under 1998 köpt Folksams andel (50%) av Sparfond och sålt sin andel (50%) av Sparliv till Folksam.

Källa: Resp. försäkringsbolag.

Försäkringsbolagen ägs ibland av försäkringstagarna själva, s.k. ömsesidiga försäkringsbolag.

För livförsäkringsbolag gäller att ett belopp, i huvudsak motsvarande försäkringsbolagets samlade försäkringsåtagande, måste placeras i vissa specificerade tillgångar med särskilt god säkerhet, såsom obligationer eller lån mot säkerhet i fast egendom. Högst en femtedel av motsvarande belopp får placeras i andra tillgångar än ovannämnda, dock inte i aktier. För aktieplacering får bara livförsäkringsbolagens s.k. fria fonder utnyttjas. Vid utgången av 1998 utgjordes omkring 43 procent av försäkringsbolagens placeringar av obligationer, 46 procent av aktier och andelar, 5 procent av fastigheter, 2 procent av lån och 4 procent av korta placeringar.

Ett försäkringsbolag får för närvarande inte utan Finansinspektionens medgivande äga fler aktier i ett aktiebolag än att dess röstetal motsvarar högst 5 procent av röstetalet för samtliga aktier i bolaget. Denna gräns kommer dock att upphävas. Försäkringsbolag får emellertid äga bank. Sålunda har under senare år bildats flera banker ägda av försäkringsbolag.

8.3 Allmänna Pensionsfonden

Allmänna Pensionsfondens uppgift är att förvalta de pensionsavgifter som betalas in för de allmänna pensionerna. AP-fondens medel förvaltas av första till sjätte AP-fondstyrelserna. En sjunde fondstyrelse har tillkommit för att förvalta den s.k. premiereserven för dem som inom det nya pensionssystemet inte väljer att placera dessa medel hos någon privat fondförvaltare.

För placeringen av de pensionsmedel som fondstyrelserna förvaltar gäller ett särskilt placeringsreglemente. Medlen i de tre första AP-fonderna får i huvudsak placeras i räntebärande värdepapper samt i aktier i fastighetsbolag.

Detta innebär att de tre första AP-fondstyrelserna huvudsakligen kanaliserar sina medel till låntagarna genom att köpa obligationer. En stor del av dessa emitteras av olika kreditinstitut som sedan svarar för utlåningen till de slutliga låntagarna. De tre första AP-fondernas placeringar uppgick vid utgången av 1998 till 553 miljarder kronor. Obligationer utgjorde 491 miljarder varav 229 miljarder var placerade i statsobligationer och 194 miljarder i bostadsobligationer.

Fjärde, femte och sjätte AP-fondstyrelserna skall i huvudsak placera fondmedlen i aktier och andra värdepapper på riskkapitalmarknaden.

Andra informationskällor om den svenska kreditmarknaden

Litteratur

- Andersson, Å   Finansplats Stockholm - en tillväxtmotor, 1998
- Donner, G   Handbok i bankrätt för bank och kund, 1996
- Jennergren, P; Näslund, B   Bankkriser och deras hantering. En rapport till riksdagens revisorer, 1998
- Lehrberg, B   Moderna betalningsformer, 1998
- Finansinspektionen   Utvecklingen inom de finansiella företagen och marknaderna, 1998
- Finansinspektionen   Betaltjänster och kundörlighet, 1998
- Finanshandboken, 1998
- FARs regelsamling Bank - Försäkring, årlig

Tidskrifter m.m.

Aktuell ekonomi	Handelsbanken
Penning- & Valutapolitik	Riksbanken
Finansmarknaden	Riksbanken

Bankföreningens skrifter

- The Swedish Credit Market, 1999
(engelsk version av Den svenska kreditmarknaden)
- Bankerna och EU, 1998
- Bankerna och EMU, 1998
- Förberedelserna för EMU, 1998
- Framväxten av en nordisk bankmarknad, 1998
- Bankernas finansbolag, 1998

Statistik

Sveriges riksbank publicerar en *Statistisk årsbok*, som innehåller en mängd statistiska uppgifter om den svenska kreditmarknaden. Riksbanken ger också månadsvis ut statistik över bl.a. bankernas tillgångar och skulder, utlåning, inlåning samt över värdepappersmarknaden. Kvartalsvis utkommer också rapporten Bankernas genomsnittliga in- och utlåningsräntor.

Riksgäldskontorets *Statistisk årsbok* lämnar en omfattande redogörelse för den statliga upplåningen. Riksgäldskontoret publicerar också månadsvis en sammanställning av den *svenska statskulden*.

Statistiska centralbyrån publicerar en omfattande statistik över kreditmarknaden. Bl.a. kan nämnas publikationer som *Finansmarknaden*, *Stockstatistiken*, *Kreditmarknadsföretagen*, *Försäkringsbolagen*, *Finansräkenskaper och Nationalräkenskaper*. Därutöver publicerar SCB även årsboken *Finansiella företag*.

Svenska Bankföreningen publicerar årligen *Kreditmarknadsstatistik*. Tabellerna i Kreditmarknadsstatistik finns även i denna skrift, *Den Svenska Kreditmarknaden*, som kommer ut vartannat år.

Svenska Bankföreningens medlemsföretag, maj 1999

Banker

ABN AMRO Bank (filial)

Box 242 14
104 51 STOCKHOLM
Tel 08-50 61 50 00
Fax 08-50 61 50 11

Avco Bank (filial)

Box 30202
104 25 STOCKHOLM
Tel 08-441 30 00
Fax 08-441 30 10

Christiania Bank og Kreditkasse Norge

(filial)
Box 555 75
102 04 STOCKHOLM
Tel 08-587 712 00
Fax 08-587 712 01

Citibank (filial)

Box 1422
111 84 STOCKHOLM
Tel 08-723 34 00
Fax 08-723 34 35

Crédit Agricole Indosuez (filial)

Box 7734
103 95 STOCKHOLM
Tel 08-796 69 00
Fax 08-10 10 40

Den Danske Bank, Sverige Filial

Box 7762
103 96 STOCKHOLM
Tel 08-568 803 00
Fax 08-796 05 63

Den norske Bank (filial)

Box 5550
114 85 STOCKHOLM
Tel 08-440 58 00
Fax 08-440 58 40

Dexia Kommunbank

Box 7180
103 88 STOCKHOLM
Tel 08-611 06 15
Fax 08-611 16 55

Dresdner Bank AG (filial)

Box 26149
100 41 STOCKHOLM
Tel 08-519 44 600
Fax 08-519 44 699

FöreningsSparbanken

105 34 STOCKHOLM
Tel 08-585 900 00
Fax 08-411 56 64

GE Capital Bank

Tegeluddsvägen 23
115 85 STOCKHOLM
Tel 08-665 91 00
Fax 08-665 19 85

Handelsbanken

106 70 STOCKHOLM
Tel 08-701 10 00
Fax 08-701 24 37

HSB Bank

Box 8325
104 20 STOCKHOLM
Tel 08-785 30 00
Fax 08-785 37 34

HSBC Investment Bank (filial)

Box 7615
103 94 STOCKHOLM
Tel 08-454 54 00
Fax 08-454 54 54

IKANO Banken

Box 717
343 81 ÄLMHULT
Tel 0476-880 80
Fax 0476-880 10

JP Bank

107 81 STOCKHOLM
Tel 08-700 47 00
Fax 08-411 06 86

Länsförsäkringar Wasa Bank

106 50 STOCKHOLM
Tel 08-690 10 00
Fax 08-670 48 37

Nordbanken

105 71 STOCKHOLM
Tel 08-614 70 00
Fax 08-20 08 46

Okobanken (filial)

Box 16410
103 27 STOCKHOLM
Tel 08-412 89 00
Fax 08-412 89 19

Postgirot Bank
105 00 STOCKHOLM
Tel 08-781 30 00
Fax 08-21 66 85

SkandiaBanken
106 55 STOCKHOLM
Tel 08-463 60 00
Fax 08-463 60 05

Skandinaviska Enskilda Banken
106 40 STOCKHOLM
Tel 08-763 80 00
Fax 08-611 15 49

Stadshypotek Bank
Box 10085
121 27 STOCKHOLM
Tel 08-725 53 00
Fax 08-725 53 30

Unibank (filial)
114 98 STOCKHOLM
Tel 08-407 10 00
Fax 08-407 11 00

Hypoteksbolag

Handelsbanken Hypotek
103 70 STOCKHOLM
Tel 08-701 54 00
Fax 08-701 55 95

Nordbanken Hypotek
105 71 STOCKHOLM
Tel 08-463 70 00
Fax 08-24 15 17

SEB BoLån
Box 7370
103 91 STOCKHOLM
Tel 08-723 75 00
Fax 08-10 52 96

Banker som har samarbetsavtal med Bankföreningen

Sparbanken Finn
Box 44
221 00 LUND
Tel 046-16 75 00
Fax 046-211 56 41

Sparbanken Gripen
Box 1133
262 22 ÅNGELHOLM
Tel 0431-48 00 00
Fax 0431-48 05 01

SkandiaBanken Bolån
106 55 STOCKHOLM
Tel 08-463 60 00
Fax 08-463 74 05

Spintab
106 11 STOCKHOLM
Tel 08-585 921 00
Fax 08-21 43 07

Stadshypotek
103 70 STOCKHOLM
Tel 08-701 54 00
Fax 08-701 55 40

Finansbolag m.m.

FöreningsSparbanken Finans

105 34 STOCKHOLM
Tel 08-585 922 00
Fax 08-21 34 67

Handelsbanken Finans

106 35 STOCKHOLM
Tel 08-701 46 00
Fax 08-701 49 82

Lease Plan Sverige

Box 1128
169 29 SOLNA
Tel 08-470 26 00
Fax 08-470 26 99

Nordbanken Finans AB

103 82 STOCKHOLM
Tel 08-787 65 00
Fax 08-21 75 06

Provinsbanken Finans/DDB

Box 328
581 03 LINKÖPING
Tel 013-31 65 00
Fax 013-31 67 76

SEB Finans

167 81 BROMMA
Tel 08-634 76 00
Fax 08-634 76 10

**Med Bankföreningen samverkande
rentingbolag**

Fastighetsvärden

106 35 STOCKHOLM
Tel 08-701 45 54
Fax 08-701 48 42

Nordisk Renting

Box 14044
104 40 STOCKHOLM
Tel 08-670 98 00
Fax 08-667 22 01

Skandinavisk

Fastighetsrenting

Box 3343
103 67 STOCKHOLM
Tel 08-406 75 80
Fax 08-406 00 50

Svenska Bankföreningen

Svenska Bankföreningen är branschorganisation för bankerna och de hypoteksbolag och finansbolag som ingår i bankkoncernerna. Bankföreningens uppgift är att tillvarata medlemsföretagens gemensamma intressen. De viktigaste arbetsuppgifterna är:

- att vara samarbetsorgan för medlemsföretagen
- att samarbeta och förhandla med organisationer och myndigheter samt medverka som remissinstans i ärenden av betydelse för medlemsföretagen
- att informera medlemsföretagen om förändringar som påverkar deras verksamhet
- att informera utåt om medlemsföretagens verksamhet och om förhållandena på kreditmarknaden.

Den som vill beställa Bankföreningens skrifter (se sid 43) är välkommen att vända sig till:

Svenska Bankföreningen
Box 7603
103 94 STOCKHOLM
Telefon: 08-453 44 34
Telefax: 08-796 93 95
E-post: registrator@bankforeningen.se
Hemsida: www.bankforeningen.se